

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін

07-01-133М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Конституційне право України»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право»
спеціальності 081 «Право»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною радою
з якості ННІ права
Протокол № 5 від 18.11.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «**Конституційне право України**» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-науковою програмою «Право» спеціальності 081 «Право» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Кафарський В. І. – Рівне : НУВГП, 2024. – 24 с.

Укладач: Кафарський Володимир Іванович, доктор юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Гришко Вікторія Іванівна, доцент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

**Керівник групи
забезпечення спеціальності**

Міщук І. В.

Методичні рекомендації схвалено на засіданні кафедри
Протокол № 3 від 23 жовтня 2024 року

Попередня версія видання – 07-02-61М

© В. І. Кафарський, 2024
© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. Тематика практичних занять	6
3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	7
4. Критерії та шкала оцінювання.....	7
5. Плани практичних занять.....	8
6.Завдання для ІДЗ.....	16
7. Рекомендовані підручники та навчальні посібники.....	19

Передмова

У межах курсу «Конституційне право України» вивчається провідна галузь національного права України, що являє собою сукупність правових норм, які регулюють основні відносини владарювання у суспільстві, встановлюючи при цьому належність публічної влади (державної влади і місцевого самоврядування), її організацію та гарантії основних прав і свобод людини і громадянина.

Предмет вивчення – основи суспільного і державного ладу (конституційного ладу), правовий статус особи. Метою вивчення дисципліни «Конституційне право України» є засвоєння основних інститутів конституційного права та конституційного законодавства, з'ясування специфіки його застосування в ході реалізації конституційних прав особи, забезпечення побудови правової, демократичної та соціальної держави, здатної відстоювати свій суверенітет, культуру і духовні цінності свого народу. Дана мета впливає із необхідності набуття знань про сучасні досягнення конституційно-правової науки, чинного законодавства України та Європейського Союзу. Цілями навчальної дисципліни є: вивчення предмету, джерел і системи конституційного права України; з'ясування правової природи конституції; аналіз конституційного ладу України; вивчення правового статусу особи – іноземців, осіб без громадянства та громадян України; аналіз адміністративно-територіального устрою та основ народовладдя; характеристика порядку формування і організації діяльності органів та посадових осіб публічної влади; ознайомлення з нормативною базою, науковими працями і періодичними виданнями з предмету конституційного права; підвищення рівня правової свідомості та культури студентів.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового

способу життя.

Фахові компетентності спеціальності:

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини . СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК17. Здатність аналізувати правові процеси і явища в історичному контексті

Результати навчання:

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

1. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин, денна форма	К-сть годин, заочна форма
1	Тема 1. Загальна характеристика конституційного права України	2	
2	Тема 2. Конституція і конституційний лад України	2	1
3	Тема 3. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні	2	1
4	Тема 4. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина	2	2
5	Тема 5. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні	2	1
6	Тема 6. Конституційні основи народовладдя в Україні	2	1
7	Тема 7. Конституційно-правовий статус парламенту України.	2	1
8	Тема 8. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади України.	2	1
9	Тема 9. Конституційно-правовий статус Президента України.	2	1
10	Тема 10. Конституційно-правовий статус судових органів України.	2	1
11	Тема 11. Місцеве самоврядування в Україні	2	2
	Всього	22	12

Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- оцінювання роботи студента на лекціях;
- опитування на практичних заняттях;
- опрацювання завдань для самостійної роботи;
- написання модульних контролів.

Критерії та шкала оцінювання

Для досягнення цілей та завдань курсу здобувачам потрібно вчасно виконати завдання зі складання та оформлення документів, вчасно здати модульні контролі знань.

Викладач проводить оцінювання індивідуальних завдань студентів шляхом усного опитування та письмових завдань. Також, студент під наглядом викладача самостійно оцінює свою роботу. За вчасне та якісне виконання завдань, студент отримує такі обов'язкові бали:

55 балів за усні та письмові завдання (по 5 балів за кожну практичну) та 5 балів за індивідуально-дослідне завдання для денної форми навчання та по 60 балів за усні та письмові завдання (по 10 балів за кожну практичну) для заочної форми навчання.

20 балів – модуль 1;

20 балів – модуль 2.

Усього 100 балів.

Здобувачі можуть отримати додаткові бали за: виконання рефератів, есе дослідницького характеру за темою курсу. Тему можуть дослідницької роботи вибрати самостійно за погодженням із викладачем. Додаткові бали здобувачам також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни.

Модульний контроль проходитиме у формі тестування. У тесті 30 запитань різної складності: рівень 1 – 20 запитань по 0,5 бала (10 балів), рівень 2 – 9 запитань по 0,9 бали (8,1 бали), рівень 3 – 1 запитання по 1,9 бали (1,9 бали). Усього – 20 балів.

2. Плани практичних занять

Змістовий модуль 1. Загальні положення конституційного права України

Тема 1: Загальна характеристика конституційного права України.

План заняття

1. Поняття конституційного права України як галузі права, науки і навчальної дисципліни.
2. Предмет конституційного права України: специфіка та зміст суспільних відносин, що регулюються конституційним правом України.
3. Поняття та особливості методу конституційно-правового регулювання.
4. Конституційно-правові норми.
5. Система інститутів конституційного права України.
6. Джерела конституційного права України.
7. Конституційно-правові відносини.
8. Юридичні факти в конституційному праві України.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «конституційне право України як галузь права».
2. Дайте визначення предмета конституційного права України.
3. Дайте визначення поняттю конституційно-правової норми.
4. Охарактеризуйте систему конституційно-правових інститутів.
5. Охарактеризуйте основні джерела конституційного права України.
6. Проаналізуйте види юридичних фактів як підстави виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин.
7. Визначте місце конституційного права України в сучасній юриспруденції.

Завдання до теми:

1. Письмово опишіть будь-яку проблему конституційно-правової політики України та запропонуйте шляхи її вирішення.

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.1, 4.1.3, 4.1.4, 4.2.24, 4.2.14, 4.3.1, 4.3.2

Тема 2. Конституція і конституційний лад України.

План заняття

1. Поняття, сутність та функції конституції.
2. Юридичні властивості Конституції.
3. Конституція України: структура і загальна характеристика.
4. Класифікація конституцій.
5. Поняття і зміст конституційного ладу.

Питання для самоконтролю:

1. Здійсніть класифікацію конституцій.
2. Дайте визначення поняттю «конституціоналізм».

3. Охарактеризуйте роль Декларації про державний суверенітет України і Акту проголошення незалежності у становленні конституційного ладу і його основ.

4. Розкрийте основи конституційного ладу України в системі Конституції – державний і суспільний лад.

Завдання до теми:

Висловіть письмово свою думку з одного з наведених питань:

1. Значення конституції як установчого документа держави.
 2. Чи можливе в Україні існування конституціоналізму без фактичної конституції? Відповідь аргументуйте.
 3. Знайдіть і проаналізуйте останні зміни в Конституції України
- Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.4, 4.2.19, 4.2.

Тема 3. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні

План заняття

1. Поняття та принципи громадянства України.
2. Набуття громадянства України.
3. Припинення громадянства України.
4. Документи, що посвідчують громадянство.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте особливості набуття громадянства за народженням.
2. Розкрийте особливості набуття громадянства за територіальним походженням.
3. Проаналізуйте підстави припинення громадянства України.
4. Проаналізуйте підстави виходу з громадянства України.
5. Дослідіть підстави втрати громадянства України.

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.2.29, 4.2.9, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4

Тема 4. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина

План заняття

1. Поняття та юридична природа прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.
2. Специфічні риси основних прав, свобод та обов'язків людини та громадянина.
3. Поняття та види особистих прав і свобод.
4. Особливості та види політичних прав і свобод.
5. Економічні, соціальні і культурні права і свободи.
6. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

7. Гарантії прав та свобод людини і громадянина.
8. Обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні.
9. Міжнародні стандарти прав та свобод людини і громадянина та їх співвідношення з національним законодавством.

Питання для самоконтролю:

1. Дати визначення і класифікуйте права та обов'язки особи.
2. Перерахувати до яких міжнародних органів може звернутися громадянин у разі порушення його прав.
3. У яких випадках громадянин може звернутися до міжнародних органів у разі порушення його прав?
4. Які підстави обмеження прав і свобод особи?
5. Процедура і наслідки обмеження прав і свобод особи.

Завдання до теми:

1. Складіть схему «Політичні права особи».
2. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Обов'язки та права особи»:

1. Право	А. Військова служба
2. Право	Б. Працювати
3. Обов'язок	В. Медичне обслуговування
4. Обов'язок	Г. Сплачувати податки
5. Право	Д. Участь у виборах
6. Обов'язок	Е. Звернення до державних органів
7. Обов'язок	Є. Недоторканість приватного життя
8. Обов'язок	Ж. Недоторканість приватної власності
9. Право	З. Соціальний захист
10. Право	І. Об'єднуватись у політичні партії
11. Обов'язок	Ї. Поважати державні символи України

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.2.8, 4.2.9, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4

Тема 5. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні

План заняття

1. Правовий статус релігійних організацій.
2. Правовий статус політичних партій в Україні.
3. Правовий статус засобів масової інформації
4. Питання для самоконтролю:
5. Розкрити поняття інформації та основні принципи інформаційних відносин в Україні.
6. Охарактеризувати види і порядок реєстрації засобів масової інформації.
7. Визначити правову природу громадської організації.
8. Визначити правову природу політичної партії.

9. Визначити правову природу релігійної організації.

Завдання до теми:

1. Описати процедуру легалізації новоствореної політичної партії.
2. На вашу думку, чи можливе автономне існування держави і об'єднань громадян? Наведіть аргументи на користь вашої позиції.
3. Ваші роздуми щодо удосконалення правового статусу об'єднань громадян.

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.3.2, 4.3.32

**Змістовий модуль 2. Функціонування органів
державної влади**

Тема 6. Конституційні основи народовладдя в Україні

План заняття

1. Поняття і види виборів.
2. Поняття і види виборчого права.
3. Поняття і види референдумів.
4. Поняття і види виборчих систем.
5. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть форми захисту державою процедур безпосереднього народного волевиявлення.
2. Дайте визначення понять «вибори» і «референдуми», «виборче право» і «виборчий процес», розмежувавши їх зміст.
3. Розкрийте специфіку прямої і представницької демократії.
4. Назвіть форми відповідальності виборних органів перед громадянами.
5. Охарактеризуйте суб'єктивне і об'єктивне виборче право.

Завдання до теми:

1. Класифікуйте нижче наведене визначення виду виборів: «проводяться у встановлений час у зв'язку з передбаченим законом обранням частини (частковим оновленням) складу представницького органу влади».
2. Знайдіть відповідність між стовпцями таблиці «Види виборів»:

1. Позачергові	А. голосування виборців, що відбувається в разі, коли чергові або позачергові вибори окремих членів представницького органу влади чи виборного посадовця визнані, зокрема, недійсними
2. Повторні	Б. зумовлені достроковим припиненням повноважень органу чи посадовця
3. Додаткові	В. проводяться у зв'язку із закінченням строку повноважень представницького органу влади, частини його членів або виборного посадовця
4. Чергові	Г. слугують заповненню окремих вакансій у складі такого органу, які виникли з різних причин
5. Загальні	Д. участь у голосуванні всього виборчого корпусу
6. Часткові	Е. участь у голосуванні частини виборчого корпусу
7. Непрямі	Є. формування парламенту і заміщення посади президента
8. Прямі	Ж. виборці обирають виборників, спеціально призначених обирати представників
9. Місцеві	З. формування представницьких органів територіальної громади

3. Дайте визначення стадій виборчого процесу і перерахувати їх.
4. Складіть порівняльну таблицю «Види виборчих систем» за наступним зразком:

Пропорційна	Змішана	Мажоритарна абсолютної більшості	Мажоритарна відносної більшості	Мажоритарна кваліфікованої більшості

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.3.2, 4.3.6, 4.3.15, 4.3.40

Тема 7. Конституційно-правовий статус парламенту України

План заняття

1. Місце Верховної Ради України у політичній системі держави. Взаємовідносини з іншими суб'єктами політичної системи.
2. Склад і структура Верховної Ради України
3. Повноваження Верховної Ради України
4. Порядок діяльності Верховної Ради України

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «парламент».
2. Охарактеризуйте суть законодавчої влади.
3. Дослідіть основні моделі парламентів.
4. Подайте перелік питань, що входять до відання законодавчої влади.
5. Охарактеризуйте основні джерела, що регулюють діяльність парламенту.

6. Визначте місце парламенту в апараті держави.
7. Охарактеризуйте призначення і перебіг парламентських процедур.
8. Дослідіть порядок роботи парламенту України.

Завдання до теми:

1. Знайдіть відповідність між стовпцями таблиці «Повноваження Верховної Ради України»:

А. Установчі	1. призначати всеукраїнський референдум з питань про зміну території України; затверджувати Державний бюджет України та вносити до нього зміни
Б. Контрольні	2. оголошувати за поданням Президента України стан війни і укладати мир; схвалювати рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України
В. Законодавчі	3. заслуховувати щорічні та позачергові послання Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України; розглядати і приймати рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України
Г. Повноваження у сфері національної безпеки і оборони	4. призначати на посаду та звільняти з посади відповідних посадових осіб на власний розсуд (Голови та інших членів Рахункової палати, Уповноваженого з прав людини; 1/3 Конституційного Суду України)

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.2.13, 4.2.26, 4.2.33, 4.2.40, 4.3.1, 4.3.7, 4.3.27, 4.3.41, 4.3.50, 4.4.1

Тема 8. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади України.

План заняття

1. Поняття і система органів виконавчої влади.
2. Конституційно-правовий статус КМУ.
3. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади
4. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади

Питання для самоконтролю:

1. Дайте перелік місцевих органів виконавчої влади.
2. Перерахуйте ознаки місцевих державних адміністрацій як юридичних осіб та основні принципи їх діяльності.

3. Опишіть процедуру атестації працівників місцевих державних адміністрацій.
4. Розкрийте складові заробітної плати посадовців місцевих державних адміністрацій.
5. Проаналізуйте підстави притягнення до адміністративної відповідальності держслужбовців.
6. Охарактеризуйте підстави скасування актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади.
7. Розкрийте повноваження Кабінету Міністрів України.

Завдання до теми:

1. На вашу думку, чи можливе автономне існування місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування? Навести аргументи на користь вашої позиції.
2. Проаналізувати управління територіями в умовах розбудови демократичної правової держави.

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.2.36, 4.2.19, 4.2.11, 4.2.12, 4.3.26,

Тема 9. Конституційно-правовий статус Президента України

План заняття

1. Загальна характеристика інституту президента.
2. Порядок обрання Президента України.
3. Функції та повноваження Президента України.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте роль Президента України в системі органів державної влади.
2. Дайте визначення понять «законодавча ініціатива», «суб'єкти законодавчої ініціативи».
3. Складіть схему «Повноваження Президента України».
4. Охарактеризуйте правову природу указів і розпоряджень Президента України.
5. Дослідіть порядок виборів Президента України.

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.2.8, 4.2.10, 4.2.12, 4.2.35, 4.2.39

Тема 10. Конституційно-правовий статус судових органів України

План заняття

1. Судова влада в системі органів державної влади.
2. Функції судової влади.
3. Загальні засади судочинства.
4. Система судів України.

Питання для самоконтролю:

1. Дослідіть роль судової гілки влади у системі органів державної влади.
2. Дайте визначення правового звичаю, юридичного прецеденту, нормативно-правового акту, нормативного договору, юридичної доктрини, релігійного тексту та визначте роль цих джерел при винесенні судових рішень в Україні.
3. Охарактеризуйте організацію роботи територіальних судів.
4. Проаналізуйте організацію роботи спеціальних судів.
5. Дослідіть організацію роботи Вищої ради юстиції.
6. Дослідіть роботу апарату Конституційного Суду України.
7. Класифікуйте суб'єктів звернень до Конституційного Суду України та учасників в конституційному провадженні.
8. Охарактеризуйте стадії конституційного провадження.
9. Розкрийте правову природу особливої думки судді Конституційного Суду України.
10. Дослідіть правові позиції Конституційного Суду України: поняття та значення.
11. Розкрийте механізм офіційного оприлюднення рішень та висновків Конституційного Суду України.
12. Охарактеризуйте порядок виконання рішень та висновків Конституційного Суду України.

Завдання до теми:

1. Складіть порівняльну таблицю «Види судів загальної юрисдикції».
2. Складіть схему «Самоврядування в суддівських органах».

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.2.28, 4.2.38, 4.3.28

Тема 11. Місцеве самоврядування в Україні

План заняття

1. Децентралізація публічної влади в Україні.
2. Поняття, принципи і система місцевого самоврядування в Україні.
3. Моделі (типи) місцевого самоврядування.
4. Об'єднана територіальна громада в системі місцевого самоврядування.
5. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами державної влади.
6. Місцеві вибори.
7. Місцевий референдум.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте оцінку нормативно-встановленим повноваженням (правам і обов'язкам) суб'єктів місцевого самоврядування.

2. Охарактеризуйте обсяг компетентності (повноважень) конкретних суб'єктів місцевого самоврядування: об'єднаних територіальних громад, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, виконавчих органів тощо.
3. Дослідіть вітчизняну модель місцевого самоврядування та порівняйте її з моделями (компетентностями) місцевого самоврядування в країнах Європи.
4. Проаналізуйте особливості взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади.

Завдання до теми:

1. Дайте розгорнуту відповідь на питання:
А) з чого складаються місцеві бюджети?
Б) які податкові надходження в умовах воєнного часу об'єднані територіальні громади перераховують в Державний бюджет країни.
2. Дайте відповідь, яка структура, порядок підготовки і прийняття статуту територіальної громади.
3. Класифікуйте гарантії місцевого самоврядування, що містяться в Конституції України.
4. Визначіть структуру положення про порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання, громадських слухань та їх компетенцію.

Література: 4.2.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.2.5, 4.2.7, 4.2.20, 4.2.32, 4.3.6, 4.3.29, 4.3.45, 4.3.49

3. Самостійна робота студентів

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни «Судова бухгалтерія» та формуванню у них навичок та вмінь отримати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення за темами навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розробка плану та написання реферативної роботи.

Результативність самостійної роботи оцінюється під час заслуховування та обговорення та захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів.

Перелік тем для рефератів

1. Наука конституційного права: перспективи розвитку.
2. Джерела конституційного права України: поняття, види і система.
3. Конституційно-правова відповідальність: поняття, санкції.

4. Інституціоналізація конституційно-правової відповідальності – необхідна складова розширення та оновлення судової системи України.
5. Суб'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види.
6. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина.
7. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
8. Сучасний український конституціоналізм.
9. Новітній конституційний процес в Україні.
10. Конституція України в ієрархії законодавства.
11. Проблеми гармонізації законодавства України і країн Європи.
12. Теоретичні засади конституційного ладу.
13. Політичний плюралізм як принцип конституційного ладу.
14. Конституційна реформа в Україні.
15. Держава та соціальне партнерство.
16. Становлення концепції правової держави.
17. Ліберальна та демократична держава: спільне та відмінне.
18. Народна ініціатива як форма безпосередньої демократії.
19. Загальне виборче право в Україні та шляхи його удосконалення.
20. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав і обов'язків.
21. Принцип пропорційності як невід'ємна вимога правомірності обмеження прав людини у правовій державі.
22. Політико-правові проблеми при отриманні громадянства України.
23. Принципи «права ґрунту» і «права крові» принабутті громадянства.
24. Принципи громадянства в Україні.
25. Набуття статусу біженця в Україні: порядок порушення клопотання і прийняття рішення про надання статусу біженця. Умови, за яких статус біженця не надається.
26. Втрата та позбавлення статусу біженця.
27. Статус, права та обов'язки внутрішньо переміщених осіб.
28. Принцип реальності прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.
29. Становлення та розвиток соціального законодавства.
30. Соціальна держава і соціальні права.
31. Конституційне право на звернення.
32. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як гарант конституційних прав і свобод.
33. Обов'язок проходження військової служби.
34. Альтернативна (невійськова) служба.
35. РНБОУ та її функції в умовах війни.
36. Обмеження прав людини і громадянина в умовах воєнного стану.
37. Особливості мобілізації громадян України в умовах воєнного часу.

38. Особливості реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах війни.
39. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України.
40. Формування системи спеціального законодавства у сфері охорони культурної спадщини.
41. Гарантії реалізації прав національних меншин.
42. Механізм реалізації прав національних меншин.
43. Державний кордон України.
44. Столиця України: особливості політико-правового статусу.
45. Світовий досвід і утвердження парламентаризму в Україні.
46. Український парламентаризм: традиції та сучасність.
47. Законодавча діяльність Верховної Ради України.
48. Контрольні повноваження Верховної Ради України.
49. Конституція і виконавча влада.
50. Принцип верховенства права у сфері виконавчої влади: питання теорії та практика реалізації.
51. Децентралізація публічної влади в Україні.
52. Утвердження авторитету суду у контексті судової реформи.
53. Застосування судами України Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
54. Заборони і обмеження для суддів Конституційного Суду. України.
55. Правова природа присяги судді Конституційного Суду України.
56. Творча роль судді у процесі тлумачення Конституції України.
57. Концептуальні засади співвідношення функцій територіальних громад з функціями місцевих органів державної виконавчої влади.
58. Моделі (типи) місцевого самоврядування.
59. Конституційно-правова регламентація місцевого самоврядування.
60. Статут об'єднаної територіальної громади.
61. Служба в органах місцевого самоврядування.
62. Суб'єкти права комунальної власності.
63. Фінансова самостійність органів місцевого самоврядування.
64. Місцева і державна власність в межах об'єднаної територіальної громади.
65. Державні гарантії і правозахисна роль державних органів щодо здійснення конституційних принципів місцевого самоврядування.

4.Рекомендована література

4.1. Навчальні підручники, посібники та науково-методичні матеріали

1) Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Академічний курс : підруч.: У 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 544 с.

2) Конституційне право України. Академічний курс : підручник: у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К. : «Видавництво «Юридична думка»», 2008. 800 с.

3) Конституція України. Науково-практичний коментар / ред. кол.: Р. О. Стефанчук (співголова), О. В. Петришин (співголова), Ю. Г. Барабаш та ін.; за заг. ред. Р. О. Стефанчука й О. В. Петришина; Нац. акад. прав.нНаук України; Конст. Суд України. Х. : Право, 2024. 1176 с.

4) Кафарський В. І., Припхан І. І. Конституційне право України у схемах: навч. посіб. К. : Голіней О.М., 2019. 272 с.

5) Кафарський В. І. Теорія права і держави в українській юридичній думці : навч. посіб. у схемах. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2021. 168 с.

6) Шляхтун П.П. Конституційне право : словник термінів. К. : «Либідь», 2005. 565 с.

4.2. Базова

1) Конституція України. Офіційне видання. К., 2006. 123 с.

2) Конституція України: Науково-практичний коментар / Ю. Г. Барабаш, А. П. Гетьман, С. Г. Серьогіна та ін. / за заг. ред. Р. О. Стефанчука та О. В. Петришина. Київ : ВАІТЕ, 2024. 760 с.

3) Конституція України. Науково-практичний коментар / Я. О. Берназюк, А. Г. Бірюкова, Ю. О. Буглак та ін. ; за заг. ред. К. І. Чижмарь, О. В. Лавриновича. К. : Професіонал, 2018. 296 с.

4) Батанов О. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : монографія / За заг. ред. В. Ф. Погорілка. К. : Ін Юре, 2003. 512 с.

5) Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. К. : ІДП НАН, 2001.260 с.

6) Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний В. В. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право. К. : Атіка, 2000. 304 с.

7) Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія. К. : Парламент. вид-во, 2007. 576 с.

8) Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія. Харків : Право, 2018. 384 с.

9) Васильченко О. П. Принципи рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України. Видавництво «Арт Економі». Київ, 2014. 476 с.

10) Волощук О. Т. Інститут Президента в системі органів державної влади: історико-теоретичний аспект. Чернівці, 2012. 112 с.

11) Волощук О. Т. Конституційний інститут уряду в зарубіжних країнах. Чернівці, 2012. 88 с.

12) Горащенко О. М. Глава держави та місцеве самоврядування в Україні: конституційно-правові засади взаємодії : монографія / за ред. М. О. Баймуратова. О. : Фенікс, 2017. 184 с.

13) Державне будівництво і місцеве самоврядування: посібник для підготовки до іспиту / С. Г. Серьогіна, П. М. Любченко, О. Ю. Лялюк та ін. Х. : Право, 2019. 212 с.

14) Держава і право у світлі сучасної юридичної думки: збірник наукових праць. К. : видав. «Юридична думка», 2010. 456 с.

15) Історія та теорія місцевого самоврядування : навч. посіб. К. : Кондор, 2017. 226 с.

16) Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка, В. Л. Федоренка. К. : Прецедент, 2009. 334 с.

17) Конституційне право України / За ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 544 с.

18) Конституційні принципи правового статусу людини . Велика юридична енциклопедія: У 20 т. Х. : Право, 2016. Т. 4: Конституційне право / ред. кол. : Ю. Г. Барабаш та ін., Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2024. 1072 с.

19) Конституційно-правові засади становлення української державності / В. Я. Тацій, Ю. Н. Тодика, О. Г. Данильян та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. Н. Тодики. Х. : Право, 2003. 328 с.

20) Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні : монографія / за ред. доктора юрид. наук, професора О. В. Батанова; передмова академіка НАН України Ю. С. Шемшученка та академіка НАПрН України О. В. Скрипнюка. Київ : Талком, 2021. 498 с.

21) Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка, В. Л. Федоренка. К. : Прецедент, 2009. 334 с.

22) Конституційне право України / За ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 544 с.

23) Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посіб. К. : Атіка, 2008. 592 с.

24) Кресіна І. О., Перегуда Є. В. Парламентські вибори в Україні: правові і політичні проблеми. К. : Ін-т Держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 368 с.

25) Кузніченко С. О., Голуб В. О. Воєнний стан: закордонний досвід та українська модель (досвід комплексного дослідження) / за заг. ред. О. В. Гулака, 2019. 244 с.

26) Кулик С. В. Конституційна реформа в сфері судової влади в Україні: проблеми теорії та практика. Одеса : Фенікс, 2018. 186 с.

27) Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики : монографія. Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. В., 2006. 256 с.

28) Матат А. Конституційні принципи: правнича теорія і практика : монографія. Київ : ВАІТЕ, 2022. 180 с.

29) Майданник О. О. Конституційне право України : навч. посіб. К. : Алерта, 2011. 380 с.

30) Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти / за ред. О. В. Батанова, О. В. Марцеляка, А. Берлінгуера. К. : Вид-во «Основа», 2020. 672 с.

31) Мохончук Б. С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження : монографія. Харків : Юрайт, 2021. 304 с.

32) Обмеження конституційних прав і свобод / Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти т. Харків: Право, 2016. Т.4: Конституційне право ; ред. кол.: Ю,Г. Барабаш та ін.; Нац. академ. прав. Наук України; І-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України; НАЦ юрид. ун-т ім. Я. Мудрого; 2024. 1072 с.

33) Плохотнюк Н. Г., Мельниченко В. І. Інститут президенства в Україні: становлення та розвиток. К. : Вид. дім «Максімус», 2004. 223 с.

34) Політична система України: проблеми становлення і розвитку / В. С. Великочій, М. А. Генік, В. О. Дичківська та ін. ; за ред. В. І. Кафарського К. : Центр учбової літератури, 2008. 456 с.

35) Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2008. 632 с.

36) Селіванов А. О. Конституція. Громадянин. Суд. Професійні та суспільні погляди. К. : УАІД «Рада», 2009. 560 с.

37) Тертишник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 3-тє, доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2024. 486 с.

38) Янчук А. О. Безпосереднє здійснення влади народом в Україні (конституційно-правовий аналіз) : монограф. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня. Рута», 2014. 58 с.

4.3. Електронні ресурси:

1) Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

2) Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

3) Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

4) Європейська конвенція про захист прав і основних свобод від 04.11.1950 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

5) Європейська соціальна хартія від 21.10.1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

- 6) Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 7) Виборчий кодекс від 19.12.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 8) Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991 р. № 1975-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 9) Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 р: URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 10) Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2024 року № 64/2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 11) Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 12) Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 13) Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 14) Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 15) Про оборону України: Закон України від 06.12.2001 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 16) Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію»: Закон України від 03.03.2022 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 17) Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2024 року №560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-%D0%BF#Text>
- 18) Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 19) Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»: Закон України від 30.03.2021 р. № 1368-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 20) Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 21) Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 22) Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 23) Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 24) Про іміграцію: Закон України від 07.06.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

- 25) Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 26) Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 27) Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 28) Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 29) Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 30) Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 31) Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 32) Про національні меншини в Україні: Закон України від 25.06.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 33) Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 34) Про органи самоорганізації населення: від 11.07.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 35) Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10.09.2019 року. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
- 36) Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 37) Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 38) Про правовий статус закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 39) Про правовий статус іноземців: Закон України від 22.09.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 40) Про Раду національної безпеки і оборони України від 05.03.1998 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
- 41) Про Регламент Верховної Ради України від 10.02.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 42) Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 43) Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 44) Про Службу Безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

- 45) Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 46) Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 47) Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 48) Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 49) Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 50) Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
- 51) Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 52) Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 53) Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 54) Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 55) Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30.06.2004 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

Науково-практичні та інформаційні ресурси

- 1) Енциклопедія українознавства в 11 томах. Репринтне відтворення видання 1955-1995 рр. [перевидання в Україні] Л. : Наукове товариство ім. Шевченка, 2003.
- 2) Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / ред. кол. : Ю. С. Шемшученко та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998.
- 3) Верховна Рада України: інформаційний довідник / авт.-упор. : М. Ярош (кер. кол.), А. Пивовар, А. Погорелова. вип. 2. К. : парламентське вид., 2002. 160 с.
- 4) Кафарський В. І., Івченко О. М. Сучасні концепти конституціоналізму і українська конституційна практика. Серія наук. метод. видань. Випуск 1 – під ред. В. Кафарського. Рівне : пп. Голіней О. М., 2018. 60 с.
- 5) Українське державотворення: невитребуваний потенціал: словник-довідник / за ред. О. М. Мироненка. К. : Либідь, 1997. 560 с.
- 6) Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / упоряд. : М. І. Камлик та ін. К. : Школяр, 1999. 480 с.